

**ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

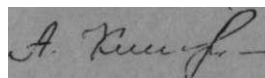
КАРАСЕВИЧ АНТОНІНА ПАВЛІВНА

УДК 37.613.88 - 057.875

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО
СТВОРЕННЯ СІМ'Ї

13.00.07 - теорія і методика виховання

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

A rectangular stamp containing a handwritten signature in cursive script, which appears to be 'А. Карасевич'.

Київ - 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті проблем виховання Академії педагогічних наук України, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор
Постовий Віктор Григорович,
Інститут проблем виховання АПН України,
провідний науковий співробітник лабораторії
сімейного виховання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент АПН України
Кравець Володимир Петрович,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
ректор;

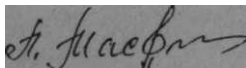
кандидат педагогічних наук, доцент
Яценко Ліана Вікторівна,
ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди”,
декан факультету педагогіки і психології.

Захист відбудеться „_____” _____ 2009 року о _____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.454.01 в Інституті проблем виховання АПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій частині Інституту проблем виховання АПН України (04060, м. Київ, вул. Берлінського, 9).

Автореферат розіслано „_____” _____ 2009р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. М. Масол

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в українському суспільстві, актуалізують проблему формування у молодого покоління готовності до створення в нових умовах сім'ї та сімейного життя.

Це зумовлюється низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, які неоднозначно впливають на готовність молоді до створення сім'ї, становлення особистості. Серед об'єктивних чинників слід назвати омолодження шлюбів, недостатню економічну і соціальну захищеність, загальне послаблення моральних норм у суспільстві, поширення нетрадиційних форм шлюбу. До суб'єктивних чинників, які ускладнюють процес формування у молоді готовності до сімейного життя, належить раннє фізіологічне дозрівання дівчат і хлопців, що поєднується з психологічною та духовно-моральною безвідповідальністю стосунків, небажання мати дітей або відкладання цього акту на невизначене майбутнє. Значне погіршення матеріально-побутового становища переважної більшості населення України не сприяє формуванню готовності до сімейного життя: збільшується кількість розлучень, у тому числі з ініціативи жінок, внаслідок чого зростає кількість неповних сімей і дітей, які виховуються без одного з батьків та зростає чисельність позашлюбних дітей, девальвується сама цінність сім'ї, глибокі почуття, на яких ґрунтуються міцні шлюбні відносини.

Проблема формування готовності молоді до створення сім'ї не залишається поза увагою науковців, які розробляють її теоретико-методологічні аспекти, досліджують сучасний стан готовності до такого кроку учнів загальноосвітніх навчальних закладів, студентів вищих навчальних закладів.

У педагогічних дослідженнях (В. Кравець, Д. Луцик, В. Макаров, І. Мачуська, Н. Новікова, В. Постовий, Г. Сутріна, В. Сухомлинський, Н. Феоктістова, О. Хромова, І. Шалімова, Л. Яценко) увага акцентується на виявленні соціально-педагогічних факторів та умов, дидактичних і виховних засобів цілеспрямованого керівництва процесом формування готовності молоді до створення сім'ї. Проблеми молоді сім'ї розкрито в працях Т.Алексєенко, І. Гребеннікова, З. Зайцевої, С. Ковальова, А. Макаренко, І. Панкова, А. Харчева та ін.

Психологи (І. Бех, Т. Говорун, З. Кісарчук, О. Кононко, В. Семиченко та ін.) фокусують свої наукові погляди на встановленні характеру безпосередніх і опосередкованих зв'язків, механізмів і залежностей стану готовності до створення сім'ї та реальними діями особистості.

Однак, більшість цих досліджень були здійснені наприкінці ХХ або в перші роки ХХІ ст. і в них не враховуються соціально-економічні та морально-психологічні зміни у житті сучасної молоді. Крім того науковці надають перевагу вивченню питань формування готовності до сімейного життя старшокласників, студентів технікумів, профтехучилищ або студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Внаслідок цього, виникають суперечності між прогресуючою тенденцією збільшення кількості розлучень і прагненням молодих людей до повноцінного сімейного життя та між соціально-педагогічним значенням формування у студентської молоді готовності до створення сім'ї і недостатністю уваги до цих питань з боку викладачів і науковців. Необхідність вирішення цих проблем є передумовою вибору теми дисертаційного дослідження: **„Формування готовності студентської молоді до створення сім'ї“**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження є складовою науково-дослідної теми лабораторії сімейного виховання Інституту проблем виховання АПН України „Дитина в сучасній сім'ї: тенденції і пріоритети виховання“ (державний реєстраційний номер 0198Ш08205). Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Інституту проблем виховання АПН України (протокол № 10 від 30.10.2006 р.) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології АПН України (протокол № 2 від 27.02. 2007 р.).

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування готовності студентської молоді до створення сім'ї.

Гіпотеза дослідження: формування готовності студентської молоді до створення сім'ї буде ефективним при: забезпеченні усвідомлення сімейно-ціннісних орієнтацій, життєвого самовизначення, соціально-психологічної мотивації студентської молоді до сімейного життя; врахуванні у виховній роботі рівнів готовності студентської молоді до створення сім'ї; науково-методичному забезпеченні засвоєння студентами ВНЗ навчально-виховної програми „Формування готовності студентів до створення сім'ї“ та виховної роботи кураторів академічних груп зі студентами; дотриманні у взаєминах між викладачем і студентом особистісно-орієнтованого підходу.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз дослідження проблеми формування готовності студентської молоді до створення сім'ї в педагогічній теорії і практиці ВНЗ.
2. Уточнити сутність поняття „готовність до створення сім'ї“ стосовно студентської молоді.
3. Визначити компоненти, критерії, показники та виявити рівні готовності студентів до створення сім'ї.
4. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити структурно-функціональну модель формування у студентів готовності до створення сім'ї.
5. Розробити навчально-виховну програму для науково-методичного забезпечення педагогічних умов формування у студентів готовності до створення сім'ї.

Об'єкт дослідження - процес формування готовності студентської молоді до створення сім'ї.

Предмет дослідження - педагогічні умови формування готовності студентської молоді до створення сім'ї.

Теоретичною основою дослідження стали ключові положення наукової теорії про єдність діяльності, свідомості й особистості в динаміці соціальних змін, ціннісних орієнтацій сім'ї і процесу формування готовності молоді до створення сім'ї у взаємодії суспільних інститутів виховання та самої сім'ї, конкретні наукові досягнення вчених з проблем сім'ї освіти та виховання (А. Адлер, Л. Булатова, О. Вороніна, Т. Говорун, М. Дяченко, Л. Кандибович, О. Кікінежді, Л. Коростильова, В. Кравець, Н. Лавриненко, Д. Луцик, В. Макаров, Н. Новікова, Л. Панкова, В. Поставий, К. Роджерс, Г. Сутріна, Н. Феоктистова, Н. Чухим, І. Шалімова, К. Шпарке, Є. Ярьська-Смірнова).

Методи дослідження. Для досягнення мети і реалізації завдань дослідження застосовувались теоретичні й емпіричні методи. *Теоретичні методи:* (аналіз, порівняння, класифікація та узагальнення наукових положень філософської, психолого-педагогічної, соціологічної літератури) дали змогу визначити концептуальні підходи до проблеми, визначити поняттєво-категоріальний апарат, основні науково-теоретичні положення, критерії та показники, комплекс педагогічних умов формування готовності студентської молоді до створення сім'ї. *Емпіричні методи:* (педагогічне спостереження, усні й письмові опитування, тестування, анкетування, бесіди, інтерв'ювання, проективний метод) уможливили визначення рівнів сформованості зазначеної якості у досліджуваних, особливостей її прояву, доведено доцільність передбачуваних нами педагогічних умов формування готовності студентської молоді до створення сім'ї. *Педагогічний експеримент:* (констатувальний, формувальний, контрольний) використовувався з метою виявлення ефективності дії експериментальної моделі формування готовності студентської молоді до створення сім'ї.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась у Національному університеті державної податкової служби України; ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди“ та Київському фінансово-економічному коледжі ДПС України. На різних етапах дослідження в експериментальній роботі з формування готовності студентів до створення сім'ї брали участь 276 студентів з усіх регіонів України, що дозволяє екстраполювати результати констатувального, формувального та контрольного етапів експерименту на значний масив досліджуваних. Експериментальну роботу здійснювали 14 викладачів ВНЗ.

Наукова новизна й теоретичне значення дослідження полягає у тому, що: *вперше* розроблено й апробовано структурно-функціональну модель формування готовності студентської молоді до створення сім'ї (педагогічні умови, зміст, форми і методи роботи, критерії, рівні готовності, результат); *визначено* педагогічні умови (забезпечення усвідомлення сімейно-ціннісних орієнтацій, життєвого самовизначення, соціально-психологічної мотивації студентської молоді до сімейного життя; врахування у виховній роботі

рівнів готовності студентської молоді до створення сім'ї; науково-методичне забезпечення засвоєння студентами ВНЗ навчально-виховної програми „Формування готовності студентів до створення сім'ї" та виховної роботи кураторів академічних груп зі студентами; дотримання у взаєминах між викладачем і студентом особистісно-орієнтованого підходу); здійснено цілісне дослідження проблеми формування готовності студентської молоді до створення сім'ї в педагогічній теорії та сучасній практиці ВНЗ; *уточнено* сутність поняття „готовність до створення сім'ї" стосовно студентської молоді, під яким розуміємо морально-психологічну, соціальну й статеворольову зрілість особистості студента, досягнення ним соціальних стандартів поведінки, які забезпечують успішне створення та функціонування повноцінної сім'ї; *визначено* компоненти, критерії, показники та *виявлено* рівні сформованості готовності студентської молоді до сімейного життя (високий, середній, низький); *подальшого розвитку набули* основні положення особистісно орієнтованого підходу щодо формування особистісних якостей, які забезпечують готовність молоді до створення сім'ї.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що розроблено та впроваджено експериментальну навчально-виховну програму „Формування готовності студентів до створення сім'ї". Вміщений у програмі зміст спрямований на опанування студентами основ сімейних взаємин, способів розв'язання конфліктів, попередження розлучень, особливостей виховання дітей, надання психологічної підтримки подружжям одне одному та ін.

Теоретичні висновки й рекомендації дослідження можуть бути використані для поглиблення курсів „Педагогіки", „Соціальної педагогіки" у ВНЗ, для розробки курсів варіативної частини змісту освіти. Матеріали дослідження можуть слугувати науковою базою для подальшого вдосконалення планів виховної роботи у ВНЗ та створенні сприятливих умов формування готовності молоді до створення сім'ї, а також у системі виховної роботи кураторів академічних груп.

Впровадження результатів дослідження здійснено у навчально-виховному процесі Національного університету державної податкової служби України (довідка № 3253/01-12 від 10.12.08); ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" (довідка № 572 від 10.09.09 р.), Київського фінансово-економічного коледжу Національного університету ДПС України (довідка № 213/01-08 від 07.09.09).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та практичні результати дослідження були представлені на наукових конференціях різного рівня: на Міжнародній науково-методичній конференції „Сучасні освітні технології у вищій школі" (м. Київ, 2007); на III-ій міжнародній науково-практичній конференції „Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору"; на Всеукраїнській науково-практичній конференції „Теоретико-методичні

проблеми виховання дітей та учнівської молоді" (м. Київ, 1999); на Науково-практичній конференції „Сім'я та шлюбно-родинні стосунки в Україні" (м. Київ, 2001); на Всеукраїнській науково-практичній конференції "Всебічний розвиток особистості студента" (м. Ірпінь, 2001); на Перших Ірпінських науково-педагогічних читаннях „Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти" (м. Ірпінь, 2003); на Науково-практичній конференції „Січневі педагогічні читання: гармонізація культурно-освітньої сфери як педагогічна проблема" (м. Сімферополь, 2008); на V Міжнародному форумі: „Діалог культур і релігій: протидія тероризму та екстремізму" (м. Київ, 2008); засіданнях лабораторії сімейного виховання Інституту проблем виховання АПН України (2003-2008); на семінарі кафедри соціології, педагогіки та комунікативної психології Національного університету податкової служби України (м. Ірпінь, 2007);

Публікації. Основні положення і висновки дисертації відображено у 9 одноосібних працях, 4 з них опубліковані у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура та обсяг дисертації складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків та переліку використаної літератури (285 джерел). Загальний обсяг дисертації становить 228 сторінок з яких 161 сторінка основного тексту. Робота містить 14 таблиць, 1 схему, 4 рисунки. Додатки складають 38 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі розкривається актуальність та ступінь розробленості проблеми дослідження, визначаються його мета, завдання, об'єкт, предмет, наукова новизна, практична значущість, подаються відомості про апробацію результатів дослідження.

У *першому розділі* - „Формування готовності студентської молоді до створення сім'ї як соціально-педагогічна проблема" - аналізуються педагогічні теорії формування готовності студентської молоді до створення сім'ї в сучасних умовах (християнська, патріархальна, класичні теорії сім'ї педагогіки і психології ХХІ ст., теорії сім'ї періоду домінування комуністичної ідеології та нового часу); визначаються соціально-педагогічні особливості формування готовності студентів вищих навчальних закладів до створення сім'ї у сучасних умовах, розкривається сутність поняття „готовність до створення сім'ї".

У сучасній педагогічній і психологічній науці не існує загальновизнаного погляду на сутність поняття „готовність до створення сім'ї". Соціологи акцентують увагу на репродуктивній поведінці подружжя, необхідності поєднання професійних і сімейних ролей працюючих жінок, розподілу влади та обов'язків чоловіка і жінки у сім'ї, у вихованні дітей тощо. Психологи досліджують характер зв'язків і залежностей між станом

готовності та ефективністю діяльності особистості, виокремлюючи загальну (тривалу), ситуативну і психологічну готовність.

До вивчення проблем шлюбу, сім'ї й сімейних відносин зверталися класики зарубіжної психології. Як складне об'єднання, що складається з низки суб'єктивних і об'єктивних факторів, які частково мають гетерогенну природу, розглядав шлюб швейцарський психолог К. Юнг. Розвиваючи цю тему, австрійський психолог А. Адлер наголошував на тому, що психологічна готовність до шлюбу передбачає наявність почуття спільності з партнером, почуття симпатії, здатність ототожнювати себе з іншою людиною й співпереживати їй.

Проблеми готовності молодих людей до створення сім'ї й сімейного виховання розглядаються в працях класиків педагогіки Я. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Дж. Локка, І. Песталоцці, М. Пирогова, К. Ушинського, П. Лесгафта, П. Блонського, А. Макаренка та ін.

До розробки проблеми формування готовності молоді до майбутнього подружнього життя, практичного визначення окремих її питань звертався видатний український педагог В. Сухомлинський, надаючи великого значення вихованню в юнаків і дівчат моральної готовності до того, як стати чоловіком і дружиною, батьком і матір'ю.

Мета формування готовності молоді до сімейного життя, згідно з поглядами С. Ковальова, полягає у передачі їй старшим поколінням усього необхідного для щасливого сімейного життя. При цьому він має на увазі знання та вміння із соціології і психології шлюбу та сім'ї, виховання й самовиховання необхідних для стійкого шлюбу якостей чоловіка і жінки, усвідомлення молодими людьми соціальної сутності сім'ї, а також готовність до виконання сімейних обов'язків.

Ґрунтовний аналіз передумов підготовки дітей і молоді до сімейного життя поданий у праці Ю. Мар'ясіса та А. Ахвердова. Використовуючи комплексний підхід до цієї проблеми, автори наголошують на необхідності поетапної виховної та освітньої діяльності, важливості забезпечення її наступності в сім'ї, дитячому садку, школі та трудовому колективі.

Поява численних наукових публікацій відповідної тематики в галузі філософії, соціології, психології, педагогіки припадає на 60-70-х рр. ХХст. Саме у цей період дослідники (Д. Луцик, І. Гребенніков, І. Арабов, О. Кунц, В. Барський) активізували дослідження з проблем дошлюбної підготовки молоді до створення сім'ї.

Різні аспекти проблем формування у студентської молоді готовності до сімейного життя розглядаються в працях М. Дяченка й Л. Кандибовича, Л. Коростильової, Г. Навайтіса, І. Панкова й Л. Пайкової, Т. Гурка, В. Зацепіна, Т. Буленко, В. Каблукова, П. Кравчук, К. Шпарке. Аналіз теоретичних положень і наукових концепцій дозволив стверджувати, що до початку навчання у вищому навчальному закладі у студентів склалося стійке уявлення про світ. В цей період йде активний пошук шляхів самоствердження, способів самореалізації.

На думку Л. Коростильової при формуванні у студентів вищих навчальних закладів готовності до створення сім'ї важливе значення має корекція уявлень молодих людей про сім'ю, створення реалістичної картини сім'ї та сімейних відносин.

Більшість сучасних дослідників (В. Кравець, Д. Луцик, В. Макаров, Н. Новікова, В. Постовий, Г. Сутріна, Н. Феоктистова, І. Шалімова та ін.) вказують на необхідність комплексного підходу до формування в молоді готовності до сімейного життя. У своїх працях вони розглядають переважно питання створення й функціонування сім'ї, сімейного виховання й навчання.

Аналіз наукових джерел дав змогу уточнити власне визначення сутності поняття „готовність до створення сім'ї“, під яким розуміємо морально-психологічну, соціальну й статево-рольову зрілість особистості студента, досягнення ним соціальних стандартів поведінки, які забезпечують успішне створення та функціонування повноцінної сім'ї.

У *другому розділі* - „**Діагностика виявлення рівнів сформованості у студентів готовності до створення сім'ї**“ - подається методика констатувального етапу експерименту, його зміст та результати.

З метою виявлення рівнів сформованості у студентів готовності до створення сім'ї було проведено констатувальний етап експерименту, який передбачав вирішення таких завдань: визначення компонентів, критеріїв і показників готовності студентів до створення сім'ї; розробку методичного інструментарію для проведення експериментальної роботи; виявлення змісту роботи вищих навчальних закладів з формування у студентів досліджуваної якості; виявлення рівнів сформованості у студентів готовності до створення сім'ї.

Зважаючи на аналіз наукових джерел, компонентами готовності студентів до створення сім'ї визначили *когнітивний, емоційно-оцінний і поведінковий*. Кожен з них характеризувався певними критеріями, які, у свою чергу, містили відповідні показники сформованості досліджуваної якості.

Критеріями сформованості у студентів готовності до створення сім'ї відповідно названих компонентів визначили:

Когнітивний компонент: знання про сім'ю, способи і засади її створення, уявлення про правила її ефективного функціонування.

Емоційно-оцінний компонент: емоційно-позитивне ставлення до сім'ї, мотивація на її створення, поцінування норм і правил її ефективного життєдіяльності.

Поведінковий компонент: уміння застосовувати наявні знання, ставлення та дотримання норм і правил особистішої взаємодії на засадах взаємоповаги, взаєморозуміння, взаємопідтримки як реальних основ функціонування сім'ї.

До показників критеріїв когнітивного компоненту належать: знання сутності сім'ї, передумов і способів її створення та розвитку; знання правил конструктивної взаємодії між статями; уявлення про засоби досягнення

сумісності партнерів; розуміння сутності поняття „готовність до створення сім'ї”.

Показниками критеріїв емоційно-оцінного компоненту є: ставлення до сім'ї і сімейної життєдіяльності як до особистішої цінності; прагнення вступати у сімейні взаємовідносини і розвивати їх на паритетних засадах; адекватну самооцінку та оцінку свого партнера; мотивовану орієнтацію на різнофункціональні внутрішньо сімейні стосунки.

Показниками критеріїв поведінкового компоненту є: реальні вчинки, що співвідносяться з показниками когнітивної та емоційно-оцінної сфери; поведінка з представниками протилежної статі, що ґрунтується на нормах моралі, діалогового спілкування.

Компоненти, критерії та їх показники перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності.

Відповідно до визначених критеріїв і показників здійснювався добір інструментарію для діагностики реального стану готовності студентів до створення сім'ї. У процесі роботи використовувалися адаптовані автором методи анкетування, усного опитування, ранжування, тестування, метод незакінчених речень, документалістики, обговорення проблемних ситуацій, цілеспрямовані педагогічні спостереження, написання міні-творів та ін. Добір методів зумовлювався проблематикою дослідження та основними завданнями, які вирішувалися на констатувальному етапі експерименту.

Констатувальний етап експерименту проводився у Національному університеті ДПС України на 2-х курсах факультету податкової міліції, обліково-економічного факультету, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» та Київському фінансово-економічному коледжі Національного університету ДПС України. Всього констатацією було охоплено 276 студентів. Робота ґрунтувалася на розробленій нами методиці, яка включала комплекс взаємопов'язаних методів та певні способи обробки одержаних результатів.

Проведення констатувального етапу експерименту, аналіз та узагальнення його результатів відповідно до визначених нами компонентів, критеріїв та їх показників дало змогу розподілити студентів на три типологічні групи, кожна з яких відповідала певному рівню сформованості готовності до створення сім'ї: високому, середньому і низькому.

До **високого рівня** зараховувалися студенти, які мають ґрунтовні знання про сім'ю, сутність та передумови її створення, функціонування, правила взаємодії між статями на засадах партнерства, взаємодопомоги, взаємопідтримки; сприймають сім'ю як особистісну цінність; характеризуються емоційно-позитивним ставленням до створення сім'ї, виконання основних функцій; прагненням вступати в сімейні стосунки на паритетних засадах, мають адекватну самооцінку й оцінку свого партнера; дотримуються моральних норм, діалогового спілкування, конструктивних способів поведінки у взаєминах з представниками протилежної статі, виявляють інтерес до внутрішнього світу свого партнера, його бажань,

прагнень, життєвих цілей. За результатами констатувального етапу експерименту до цієї групи належало 9,7% юнаків і 10,4% дівчат. Середнє арифметичне дорівнює 10,0% студентів.

Студенти **середнього рівня** сформованості готовності до створення сім'ї мають добрі знання щодо сутності сім'ї, способів її створення, але можуть дотримуватися дещо хибних уявлень щодо передумов цього акту та функціонально-рольове навантаження; дивляться на взаємодію між статями за ознаками, притаманними традиційній сім'ї, що далеко не завжди відповідає сучасним реаліям; сім'ю сприймають як особисту цінність, яка почасти має утилітарне спрямування; перевагу надають авторитарним засадам взаємодії і спілкування між чоловіком і дружиною; мають завищену або занижену самооцінку (в першому випадку в міжособистісних стосунках домінує власне піднесення, надання собі вищості у вирішенні тих проблем, які мають особистий інтерес, з перекладанням інших на свого партнера; у другому випадку спостерігається готовність принижуватися, підпорядковуватися сімейному „голові”); дотримуються моральних норм у взаєминах з представниками протилежної статі, проте не завжди цікавляться внутрішнім світом свого партнера, намагаються мінімізувати врахування його інтересів, прагнень, бажань, підкорити їх власним.

До цієї групи студентів за результатами констатувального етапу експерименту, належать 45,6% юнаків і 44,9% дівчат. Усереднений показник становить 45,3% досліджуваних.

У студентів, які мають **низький рівень** сформованості готовності до створення сім'ї, знання, передумови і способи її створення мають хибний зміст, що позначається на характері взаємин з представниками протилежної статі; юнаки можуть надавати перевагу суворому дотриманню норм традиційної сім'ї стосовно ролі чоловіка або виявляти безвідповідальне ставлення до сімейних відносин, а дівчата спрощують і примітивізують погляди на сім'ю - безконтрольність, повну свободу дій і вчинків дружини; сім'я для них не є особистою цінністю; самооцінка може бути неадекватно завищеною, але частіше є об'єктивно або неадекватно заниженою, це ж стосується й оцінки партнера; спостерігається часте порушення моральних норм взаємодії з представниками протилежної статі (як у дівчат, так і в юнаків); байдужість до внутрішнього світу свого партнера, його (її) бажань, інтересів, прагнень. За результатами констатації до цієї групи належало 44,7% юнаків і 42,6% дівчат. Середній показник - 44,7% студентів.

У *третьому розділі* — „Дослідження ефективності педагогічних умов формування у студентів готовності до створення сім'ї” - визначено педагогічні умови формування у студентів готовності до створення сім'ї у навчально-виховному процесі ВНЗ, розкрито методику формування етапу експерименту, в основу якого покладалася розроблена нами структурно-функціональна модель; наведено основні результати дослідження.

До педагогічних умов формування у студентів готовності до створення сім'ї належать: забезпечення усвідомлення сімейно-ціннісних орієнтацій,

життєвого самовизначення, соціально-психологічної мотивації до сімейного життя; врахування у виховній роботі рівнів готовності студентської молоді до створення сім'ї; науково-методичне забезпечення засвоєння студентами вищих навчальних закладів навчально-виховної програми „Формування готовності студентів до створення сім'ї" та виховної роботи кураторів академічних груп зі студентами; дотримання у взаєминах між викладачем і студентами особистісно орієнтованого підходу.

З метою апробації цих педагогічних умов ми використовували загальнонауковий метод моделювання, сутність якого полягає в теоретичній побудові моделей педагогічних явищ як аналогів певних явищ педагогічної реальності. У нашому дослідженні в моделі визначено когнітивний, емоційно-оцінний, поведінковий компоненти формування у студентів готовності до створення сім'ї (Див.: рис. 1), які реалізовувалися на основі авторської навчально-виховної програми „Формування готовності студентів до створення сім'ї"

Програма будувалася за принципом інтеграції навчання, виховання та саморозвитку студентів. Мета програми: усвідомлення студентами сутності сім'ї та її ролі у життєдіяльності людини; розвиток якостей, необхідних для міжособистісних відносин у формуванні сім'ї; переконання в тому, що сім'я є найбільш природною сферою життєдіяльності будь-якої людини.

Програма може бути адаптована для практичної роботи у формуванні готовності до створення сім'ї студентів ВНЗ та коледжів, а також учнів загальноосвітніх шкіл, спеціалізованих загальноосвітніх шкіл-інтернатів I-III ступеня, ліцеїв, гімназій.

Навчально-виховна програма використовувалася кураторами академічних груп Національного університету державної податкової служби України; ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" та Київського фінансово-економічного коледжу Національного університету ДПС України для проведення виховних годин. Практично кожна третя виховна година пов'язана із виконанням програми. Як правило виховні години проводяться в різноманітних формах: лекції, семінари, конференції. В них надається найширша можливість студентам виявити свої знання з обговорюваних питань, поставити проблеми які їх цікавлять. В дискусіях вони намагаються знайти оптимальні відповіді на питання сучасної студентської сім'ї. Так, наприклад, жвавий інтерес завжди викликають у студентів різних факультетів такі теми: „ Готовність до шлюбу. Фактори, що її визначають", „Функції сім'ї", "Сім'я і майбутня професія", „ Молода сім'я. Провідні проблеми. Міжособистісна адаптація" тощо. З метою повної реалізації навчально-виховної програми використовувався час, відведений державним стандартом вищої освіти для проведення факультативу (108 годин один раз на тиждень протягом трьох академічних годин).

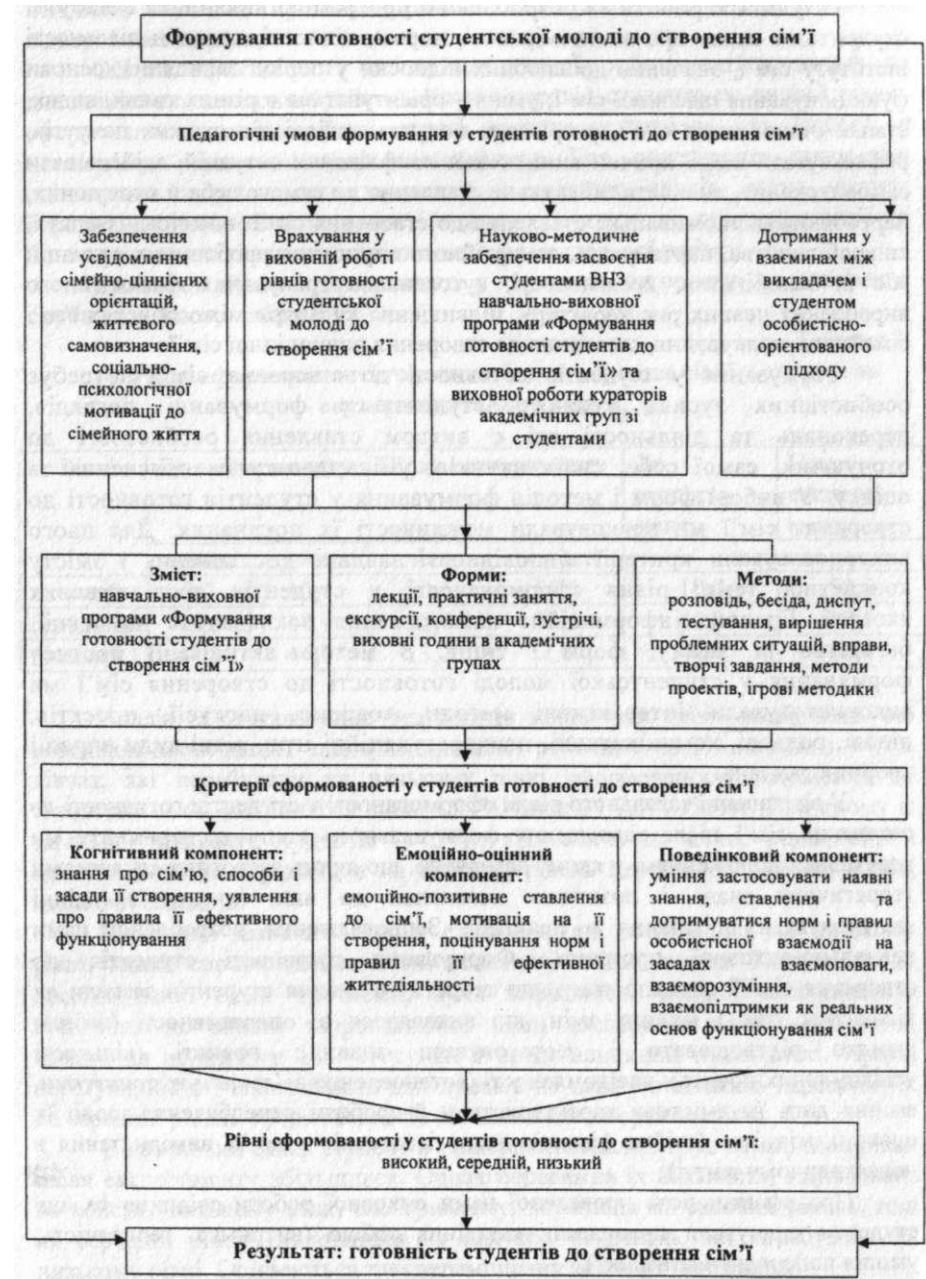

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування у студентів готовності до створення сім'ї

Результати роботи за розробленою програмою виявилися в набутті студентами знань про закономірності, норми, цінності, способи діяльності інституту сім'ї, значення дошлюбних відносин у період залицяння, основи функціонування шасливої сім'ї; умінь - орієнтуватися в різних типах, видах, етапах становлення сім'ї, розрізняти почуття любові від схожих почуттів, рефлексувати щодо причин виникнення конфліктних ситуацій, здійснювати самовиховання, виявляти об'єктивне ставлення до самого себе й оточуючих, переборювати споживацьке ставлення до створення сім'ї; навичок - емпатії, співробітництва, партнерства, самостійного вирішення проблемних ситуацій або їх запобігання, креативності, аутогенного тренування, самостійного вироблення певних рис характеру, підвищення культури міжособистісного і сімейного спілкування, ставлення до створення повноцінної сім'ї.

Формування у студентів готовності до створення сім'ї потребує особистісних зусиль кожного студента у формуванні поглядів, переконань та діяльності які є виявом ставлення особистості до оточуючих, самої себе, своїх вчинків, умінь давати їм пояснення та оцінку. У виборі форм і методів формування у студентів готовності до створення сім'ї ми враховували можливість їх поєднання. Для цього використовували критерії відповідності завдань дослідження і змісту конкретної теми; рівня сформованості у студентів досліджуваних якостей. Головне інформаційне навантаження покладалося на лекції, багатство їх змісту, форм і типів. З метою активізації процесу формування у студентської молоді готовності до створення сім'ї ми використовували інтерактивні методи, зокрема, дискусії, проєктів, ділові, рольові, комунікативні, психорегуляційні ігри, різні види вправ і творчих завдань.

У визначенні загального рівня сформованості у студентів готовності до створення сім'ї після завершення формувального етапу експерименту ми керувалися положенням, у якому зазначено, що якість засвоєння студентами теоретичних знань і позитивне ставлення до них, полягає в умінні застосовувати ці знання в практиці. Запровадження розробленої нами навчально-виховної програми „Формування готовності студентів до створення сім'ї” сприяло тому, що теоретичні знання студентів зазнали як кількісних, так і якісних змін, що виявлялося в: оперативності (вміння швидко відтворювати і застосовувати знання); повноті (кількості усвідомлених понять); усвідомленості (встановлення зв'язків між поняттями, вміння дати їм змістову характеристику й зробити передбачення щодо їх прояву); міцності (стійка фіксація знань і готовність до їх використання в повсякденному житті).

Про ефективність проведеної нами виховної роботи свідчило те, що студенти опанували правилами володіння собою (витримка, терплячість, уміння попередити конфлікт).

Міжособистісні стосунки між юнаками і дівчатами стали більш конструктивними, з поведінки зникли такі негативні прояви, як зверхність,

неповага, бажання продемонструвати свою силу приниження іншого, відверте зневажання.

Оцінка ефективності експериментальної роботи здійснювалася за дихотомічною шкалою (+ або -). Кожен перехід студента на вищий рівень сформованості досліджуваної якості позначався знаком «+» (плюс), а незмінність рівня - знаком «-» (мінус). Для полегшення процедури оцінювання одержані дані зводились у матрицю описів, котра містила інформацію про рівень готовності кожного студента до створення сім'ї до початку і після закінчення дослідно-експериментальної роботи.

Динаміка рівнів сформованості у студентів готовності до створення сім'ї наводиться в таблиці 1.

Таблиця 1

Рівні сформованості готовності до створення сім'ї у студентів експериментальних груп. /.

Рівні	До експерименту		Після експерименту		До експерименту	Після експерименту
	юнаки	дівчата	юнаки	дівчата	загалом	
високий	9,7	10,4	50,6	54,5	10,0	52,5
середній	45,6	44,9	35,7	38,5	45,3	37,1
низький	44,7	44,7	13,7	7,0	44,7	10,4

Аналіз та узагальнення результатів заключних зрізів засвідчили, що внаслідок проведення експериментальної роботи, з 44,7% юнаків і 44,7% дівчат, які перебували на низькому рівні сформованості готовності до створення сім'ї, залишилося лише 13,7% юнаків і 7,0% дівчат. При цьому із загальної кількості студентів (44,7%), віднесених до цього рівня, 28,9% змінили його на середній, а на високий рівень перейшло 5,0% студентів, минаючи середній.

Необхідно зазначити, що у студентів, які залишилися на низькому рівні, також спостерігалися певні позитивні зміни: зникла байдужість до досліджуваної нами проблеми, були зафіксовані прояви зацікавленого ставлення до занять запровадженої нами експериментальної програми, намагання поліпшити свої стосунки з представниками іншої статі. Проте, нерегулярність і спонтанність цих проявів не дали можливості перевести їх на середній рівень сформованості готовності до створення сім'ї.

Відсотковий склад студентів експериментальних груп середнього рівня після експерименту збільшився. Однак переважна їх більшість, зафіксована на констатувальному етапі експерименту, перейшла на високий рівень, тоді як середній рівень поповнився за рахунок студентів, які перебували на низькому рівні. Оцінюються такі переміщення як позитивне явище.

Для об'єктивізації результатів дослідження аналогічні вимірювання проводилися і в контрольних групах. Узагальнені результати подано в таблиці 2.

Таблиця 2

Рівні сформованості готовності до створення сім'ї у студентів контрольних груп, у.

Рівні	До експерименту		Після експерименту		До експерименту	Після експерименту
	юнаки	дівчата	юнаки	дівчата	загалом	
високий	9,8	10,6	10,6	14,5	11,2	13,5
середній	45,8	45,1	46,1	48,5	46,4	48,3
низький	44,4	44,3	43,3	37,0	42,4	38,2

Наведені в таблиці 2 результати засвідчують, що в контрольних групах також помітні зрушення. Це відбулося, на нашу думку, завдяки набуттю студентами деякого обсягу знань, пов'язаних із формуванням у них готовності до створення сім'ї при вивченні педагогіки, психології, філософії, соціології, цивільного права, господарського права, культурології, правознавства. Однак, такі знання є недостатніми для формування високого рівня готовності до створення сім'ї.

Узагальнені результати теоретичного і експериментального дослідження підтвердили гіпотезу, засвідчили вирішення поставленої мети і поставлених завдань, а також дозволили зробити такі **висновки**:

1. Проблема формування готовності молодого покоління до створення сім'ї набуває в сучасних умовах особливої значущості, що зумовлено реаліями українського суспільства, неоднозначністю підходів до створення сім'ї та її розвитку. Багатоаспектність цієї проблеми спричинює увагу представників різних наукових галузей - педагогів, психологів, соціологів, які звертаються до аналізу факторів та педагогічних умов формування готовності студентської молоді до створення сім'ї, цілеспрямованого керівництва процесом формування означеної готовності та дослідження характеру зв'язків і залежностей між станом готовності та ефективністю діяльності особистості; вивчення соціальної функції сім'ї та її особливостей в умовах сьогодення.

На основі проведеного дослідження розкрито особливості розвитку сім'ї на різних етапах еволюційного поступу суспільства та з'ясовано, що криза сім'ї виявляється у високому рівні розлучень, зумовлених недостатньою психологічною і сексуальною обізнаністю подружжя, активним залученням жінок до соціально-трудова сфери і, як наслідок, зміною сімейної ціннісної орієнтації; небажанням чоловіків втрачати традиційні сімейні „привілеї“; недостатністю спеціальних знань зі створення

й функціонування сімейного інституту, низьким рівнем розвитку соціокультурних, професійних відносин, соціальної компетентності, відсутністю усвідомлення значущості сімейних відносин у соціальному й професійному розвитку особистості.

2. Аналіз теорії і практики формування готовності студентської молоді до створення сім'ї дав змогу уточнити сутність поняття „готовність студентів до створення сім'ї“, під яким розуміємо морально-психологічну, соціальну та статево-рольову зрілість особистості студента, досягнення ним соціальних стандартів поведінки, які регламентують і забезпечують успішне створення та функціонування повноцінної сім'ї.

Встановлено, що студентський вік є сенситивним періодом для навчання статево-рольовій та соціальній поведінці особистості в сім'ї. Ефективність процесу формування готовності студентів до створення сім'ї може бути забезпечена створенням у вищій школі педагогічних умов, в основу яких покладаються основні положення гуманістичної парадигми освіти.

Виявлені основні соціально-економічні фактори формування готовності студентів до сімейного життя: недостатність соціальної підтримки в системі професійних відносин, характеру й динаміки сімейних змін потребам соціально-економічного розвитку та високому рівню професійної підготовки; досягнення випускниками соціально-професійної зрілості та потреб економічного забезпечення власної сім'ї; формування соціально значимої мотивації до професійної освіти і її самореалізації; дезорганізації сім'ї та його впливу на гармонізацію й гуманізацію суспільних відносин.

3. Виходячи з необхідності розгортання педагогічного експерименту у дослідженні обґрунтовано і визначено компоненти, критерії та показники готовності студентів до створення сім'ї. Компонентами готовності студентів до створення сім'ї є: когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий. Кожен з них характеризується певними критеріями які розроблені відповідно до названих компонентів. Визначені критерії характеризується відповідними показниками, а саме: знання сутності сім'ї, передумов і способів її створення та розвитку; знання правил конструктивної взаємодії між статями; розуміння сутності поняття „готовність до створення сім'ї“; ставлення до сім'ї і сімейної життєдіяльності як до особистішої цінності; адекватну самооцінку та оцінку свого партнера; мотивовану орієнтацію на різнофункціональні внутрішньо сімейні стосунки; реальні вчинки, що співвідносяться з показниками когнітивної та емоційно-оцінної сфери; поведінка з представниками протилежної статі, що ґрунтується на нормах моралі, діалогового спілкування. Компоненти, критерії та їх показники завжди є взаємопов'язані та взаємозалежні.

З'ясовано, що окремі знання про сім'ю, усвідомлення поняття "готовність студентів до створення сім'ї", їх ставлення до сім'ї, вони набувають у процесі вивчення таких предметів, як педагогіка, психологія,

філософія, соціологія, цивільне право, господарське право, культурологія, правознавство. Проте обмежена кількість годин, їх спрямованість на надання суто професійної інформації, необов'язковість вивчення (на вибір) не забезпечують формування у студентів належного рівня сформованості досліджуваної якості.

Виявлено та доведено, що досвід з формування готовності молоді до сімейного життя в нових умовах є недостатньо ефективним. У студентів повільно формується цілісна уява про структуру й сутність інституту сім'ї, недостатньо враховуються вимоги, що ставляться до сучасного рівня розвитку соціально-економічної, культурологічної, виробничої інфраструктури суспільства.

4. Теоретично обґрунтовано, розроблено і апробовано структурно-функціональну модель формування у студентів готовності до створення сім'ї. Педагогічні умови, зміст форми і методи цієї моделі відображено в авторській навчально-виховній програмі „Формування готовності студентів до створення сім'ї”. Програма містить у собі матеріал про теоретичні основи шлюбу й сім'ї, форми організації побуту, а визначений зміст і завдання сімейних функцій, сприяє засвоєнню студентами знань, умінь, соціальних і комунікативних навичок, необхідних у соціальному, професійному, сімейному, особистому житті.

Програма „Формування готовності студентів до створення сім'ї” може бути складовою частиною освітнього процесу та входити в навчальні плани вищих навчальних закладів у вигляді факультативних занять.

5. Визначено, теоретично обґрунтовано й апробовано педагогічні умови формування у студентів готовності до створення сім'ї у процесі навчально-виховної роботи ВНЗ: усвідомлення студентами соціальної сутності та важливості сімейного життя; врахування у виховній роботі рівнів готовності студентської молоді до створення сім'ї; науково-методичне забезпечення засвоєння студентами ВНЗ навчально-виховної програми „Формування готовності студентів до створення сім'ї” та виховної роботи кураторів академічних груп зі студентами, дотримання у взаєминах між викладачем і студентом особистісно-орієнтованого підходу.

Аналіз та узагальнення результатів, здобутих після формувального етапу експерименту, засвідчили наявність позитивних зрушень у сформованості в студентів готовності до створення сім'ї за визначеними критеріями та їх показниками (когнітивний, емоційно-оцінний, поведінковий). Перед початком експериментальної роботи до високого рівня належало 10,0% студентів, після її завершення кількість юнаків і дівчат, які відповідали основним характеристикам визначених нами груп, збільшилася до 52,5% груп високого рівня. Зменшилася кількість студентів, які перебували на середньому рівні сформованості готовності до створення сім'ї (вихідні дані - 45,3%, заключні - 37,1%). Позитивних зрушень зазнала група низького рівня сформованості досліджуваних якостей. Якщо за результатами констатації до нього (за всіма параметрами) належало 44,7% студентів, то

згідно з останньою перевіркою їх чисельність зменшилася до 10,4% студентів). У студентів контрольних груп показники готовності до створення сім'ї відповідно такі: до початку експерименту високий рівень мали 11,2%; після експерименту - 13,5%; середній рівень - 46,4%; після експерименту - 48,3% ; низький рівень - 42,4% до початку експерименту, 38,2% - після експерименту.

Проведене дослідження є певним внеском у розробку проблеми формування готовності студентської молоді до створення сім'ї, розвитку шлюбно-сімейних відносин, проте це не вичерпує розв'язання всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальша розробка теорії і практики підготовки студентів ВНЗ до сімейного життя може здійснюватися в таких напрямках: історичний, вітчизняний і зарубіжний досвід підготовки студентів ВНЗ до сімейного життя; наступність педагогічної практики підготовки молоді до створення сім'ї у школі та вищому навчальному закладі.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Карасевич А. П. Педагогічні теорії формування готовності студентської молоді до створення сім'ї у сучасних умовах / А. П. Карасевич // Рідна школа. - 2008. - № 12. - С. 22-25.
2. Карасевич А. П. Шляхи вирішення проблеми економічного виховання молоді в сім'ї: зарубіжний досвід / А. П. Карасевич // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. пр. / [редкол.: Т. І. Сущенко (відп. ред.) та ін.]. - К., Запоріжжя, 2002. - Вип. 25. - С. 233-238.
3. Карасевич А. П. Економічна функція сім'ї // Сім'я та шлюбно-родинні стосунки в Україні: зб. наук. пр. Української Академії держ. Управління при Президентові України / [за заг. ред. В. М. Князева, М. І. Пірен]. - К.: Вид-во УАДУ, 2001.-Вип. 1.-С. 88-91.
4. Карасевич А. П. Соціально-педагогічні особливості формування готовності студентів вищих навчальних закладів до створення сім'ї. // Вища освіта України - Додаток 3, том 11(9) - 2008 р. Тематичний випуск Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського простору - С. 278-285.

Інші публікації:

5. Карасевич А. П. Соціальні проблеми становлення та розвитку молоді сім'ї. / А. П. Карасевич // Всебічний розвиток особистості студента: матеріали наук.-практ. конф. / за ред. акад. АПН України Д. О. Тхоржевського. - Ірпінь: Вид-во Академії ДПС України, 2001. - С. 101-107.
6. Карасевич А. П. Економічна підготовка молоді до сімейного життя // Виховна діяльність сучасної сім'ї: зб. наук. ст. / за ред. В. Г. Постового. - К.: Педагогічна думка, 2001.-С. 102-108.
7. Карасевич А. П. Особливості підготовки студентської молоді до створення сім'ї у сучасних соціокультурних* умовах // Національні

загальнолюдські цінності освіти в полікультурному суспільстві: матеріали пед. читань / Кримський інженерний педагогічний ун-т. - Сімферополь, 2007. - С.183-187.

8. Карасевич А. П. Зміст і структура готовності студентів до шлюбу і створення сім'ї // Освітнянські обрії: реалії перспективи : зб. наук, пр./ [Н.Т.Тверезовська (голова) та ін.]: - К.: ІІТО, 2007. - №(3). - С.313-314.

9 Карасевич А. П. Методи і засоби реалізації підготовки студентів до створення сім'ї // Сучасні освітні технології у вищій школі: мат. між нар. наук.-метод. конф., Київ, 1-2 листоп. 2007 р.: тези доп.: у 2 ч. - ч.2 / відп. ред. А.А. Мазараки; - К.: Нац. торгово-економічний університет, 2007. - С. 184 - 185 (Укр., рос, та англ. мовами).

АНОТАЦІЇ

Карасевич А.П. Формування готовності студентської молоді до створення сім'ї. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 - теорія і методика виховання. - Інститут проблем виховання АПН України, Київ, 2009.

Дисертація присвячена дослідженню актуальної проблеми формування у студентів готовності до створення сім'ї.

На основі вітчизняного та зарубіжного досвіду, аналізу історико-педагогічних, психологічних, соціальних та філософських джерел обгрунтовано актуальність проблеми дослідження та визначено його структуру, мету і завдання. В роботі використано комплекс загальнонаукових методів дослідження, які забезпечують об'єктивність його результатів.

У дисертації використано авторську навчально-виховну програму з формування у студентів готовності до створення сім'ї.

У роботі розглядаються соціально-педагогічні особливості формування готовності студентів вищих навчальних закладів до створення сім'ї у сучасних умовах, уточнюється сутність поняття „готовність до створення сім'ї”.

Визначено та експериментально перевірено педагогічні умови, які сприяють підвищенню сформованості готовності студентської молоді до створення сім'ї, до них належать: усвідомлення студентами сутності та важливості сімейного життя; оволодіння знаннями основних засад створення сім'ї, функцій, які входять до сфери сімейних відносин; врахуванням рівнів готовності студентської молоді до створення сім'ї; науково-методичне забезпечення засвоєння студентами ВНЗ навчально-виховної програми „Формування готовності студентської молоді до створення сім'ї” та виховної роботи кураторів академічних груп зі студентами; дотриманням у взаєминах між викладачем і студентом особистісно-орієнтованого підходу.

Педагогічний експеримент підтвердив ефективність запропонованих умов формування готовності студентської молоді до створення сім'ї у ВНЗ.

Ключові слова: готовність, сім'я, студенти ВНЗ, педагогічні умови, структурно-функціональна модель, авторська навчально-виховна програма.

Карасевич А.П. Формирование готовности студенческой молодежи к созданию семьи. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 - теория и методика воспитания. - Институт проблем воспитания АПН Украины, Киев, 2009.

Диссертация посвящена исследованию актуальной проблемы формирования у студентов готовности к созданию семьи.

В диссертационном исследовании изучены теоретические основы и практическое состояние проблемы формирования у студентов готовности к созданию семьи.

Проблема формирования у молодежи готовности к созданию семьи имеет свою историю, которая нашла отображение в народной педагогике, в научных трудах философов, психологов, социологов, педагогов.

Проанализированы функции брака, развитие брачно-семейных отношений в условиях преобразований в обществе.

Выявлены факторы, которые отрицательно влияют на процесс готовности молодежи к созданию семьи. К ним относятся: недостаточность специальных знаний о создании и функционировании семейного института, низкий уровень развития социокультурных, профессиональных отношений, социальной компетентности, отсутствие осознанности значимости семейных отношений в социальном и профессиональном развитии личности.

Влияющими факторами также есть причины духовного характера - нежелание молодых людей понять друг друга, низкий уровень культуры общения, дисгармония интересов, отсутствие идеалов, нетерпимость.

Практические рекомендации в области укрепления института семьи должны учитывать особенности современного этапа развития брачно-семейных отношений. Выявлено, что к наиболее необходимым условиям счастливого брака современные студенты относят уважение и поддержку, понимание и терпимость, материальное обеспечение семьи, супружескую верность.

В основу формирующего этапа эксперимента положены обоснованные и апробированные нами педагогические условия: обеспечение осознанности студентами сущности и важности семейной жизни, знание основных принципов создания семьи; учет уровней готовности студенческой молодежи к созданию семьи; учебно-методическое обеспечение воспитательной работы кураторов академических групп у высших учебных заведениях; соблюдение у взаимоотношениях между преподавателем и студентами личностно ориентированного подхода.

В ходе работы определены компоненты (когнитивный, эмоционально-оценочный, поведенческий), критерии сформированности у студентов готовности к созданию семьи и их показатели.

Полученные в результате применения комплекса диагностических методов результаты, дали возможность распределить студентов, участвующих в констатирующем этапе эксперимента, на три группы. Каждая группа характеризовалась определенными типологическими признаками, совокупность которых стала основанием для определения студентов к высокому, среднему или низкому уровню сформированности готовности к созданию семьи.

В процессе опытно-экспериментальной работы исследователь придерживалась основных положений лично ориентированного подхода, что проявлялось в учете индивидуальных особенностей каждого студента, а также исходных данных относительно уровней сформированности у них исследуемых качеств по результатам констатирующего этапа эксперимента.

Автором уточнена сущность понятия «готовность студентов к созданию семьи» - это морально-психологическая, социальная, а также половая зрелость личности студента, достижение им социальных стандартов поведения, которые регламентируют и обеспечивают успешное создание и функционирование полноценной семьи.

Анализ результатов формирующего этапа эксперимента свидетельствует об эффективности предложенной методики формирования у студентов готовности к созданию семьи, а также возможности ее использования в условиях высших учебных заведений.

Ключевые слова: готовность, семья, студенты ВУЗ, педагогические условия, структурно-функциональная модель, учебно-воспитательная программа.

Karasevich A.P. Students' readiness formation to the family creation. - Manuscript.

Dissertation for obtaining a scientific degree of the Candidate of Pedagogical Science on specialty 13.00.07 - The theory and methods of education. - The Institute of problems of education of the Academy of Pedagogical Science of Ukraine, Kyiv 2009.

Dissertation is devoted to the research of the issue of the current vital problem - students' readiness formation to the family creation.

The vitality of the problem of investigation is proven and its structure, aim and tasks are defined on the basis of national and foreign experience, historical, pedagogical, psychological, social and philosophical resources analysis.

The author's educational pedagogical program on the students' readiness formation to the family creation is used in the dissertation.

The social pedagogical features of the students' readiness formation to the family creation in the present-day conditions are examined; the essence of concept "readiness to the family creation" is clarified.

The pedagogical conditions of increasing the efficiency of this personality feature formation (students' awareness of the essence and importance of the family life; learning the basic principles of family creation, functions which are included

in the sphere of family relations; forming skills of interpersonal communication, prevention and structural settlements of conflicts; forming negative attitude to divorce as a method of family problems settlement; observance of mutual relations between a teacher and students on the personality oriented approach), structural and functional model of their introduction into educational process of economic higher education establishments are identified.

Keywords: readiness, family, students, pedagogical conditions, structural and functional model, the author's educational pedagogical program.

Підписано до друку 22.09.2009 р. Формат 60X 84/16.

Папір офсетний № 1. Гарнітура "Times New".

Ум. друк. арк. 1,4. Тираж 100. Зам № 585

Інформаційно-видавничий центр Національного
університету податкової служби України.

Свідоцтво ДК № 1858 від 30. 06. 2004 р. 08201,

м. Ірпінь Київської області, вул. К. Маркса, 31,

тел.: (80449760443)